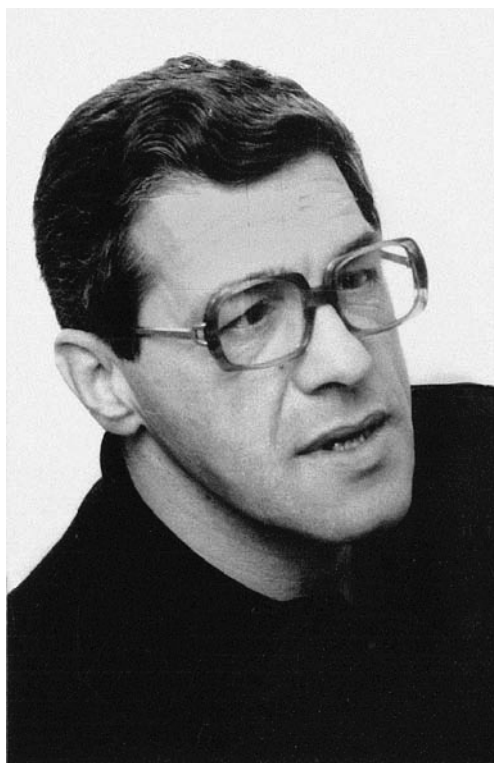

Zlatko Jurić

Tomislav Premerl (1939. – 2018.)

Hrvatski arhitekt Tomislav Premerl (1939. – 2018.) stvorio je impresivno i sveobuhvatno arhitektonsko djelo koje se sastoji od četiri velike cjeline: teorijskog i povijesnog istraživanja, konzervatorske i projektantske prakse. On je diplomirao (1969.) i obranio doktorsku disertaciju (1985.) na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu. Na osnovu doktorata je napisao kapitalnu povijesnu i teorijsku knjigu *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata* koja je doživjela tri izdanja (1989., 1990., 2015.), što je rijedak i neponovljiv uspjeh. Kod malobrojnih arhitekata i povjesničara umjetnosti knjiga je odmah stekla kulturni status zbog briljantne sinteze teorijskog i povijesnog mišljenja o internacionalnom modernizmu u arhitekturi u prvoj polovini 20. stoljeća u Hrvatskoj. Objavio je još tri teorijske i povijesne knjige: *Zagreb, grad moderne arhitekture*, 2003; *Prepoznavanje arhitekture*, 2005; *Povijesnost arhitekture*, 2017. U knjizi *Nastajanje u suncu*, 2002. objavio je teorijski esej o makedonskoj arhitekturi i virtuozne crteže koji su nastali na putovanju u ljeti 1962. godine.

U brojnim objavljenim teorijskim i povijesnim člancima on je stvorio sofisticiranu sintezu koja je inzistirala na kreativnoj integraciji teorijskog promišljanja i umjetničke intuicije u projektiranju specifičnih zahtjeva namjene, složenih instalacijskih i konstruktivnih sustava

↑ FOTO V. Serdar, 1989.

u cjelovitu arhitektonsku kompoziciju koja je uvijek bila usklađena s povijesnim i prirodnim kontekstom. Naoko jednostavna, ali izuzetno zahtjevna teorijska misao o arhitekturi kao sastavnom dijelu kulture povezuje arhitekta Premerla

s prethodnicima Viktorom Kovačićem, Vladimirom Lunačekom, Kostom Strajničem, Gjurom Szabom i suvremenima Nevenom Šegvićem, Radovanom Ivančevićem, Žarkom Domljanom, Ivom Maroevićem i Aleksanderom Laslom.

U konzervatorskom djelovanju je uvjerljivo pokazao da fino usklađena znanstvena metodičnost i umjetnička kreativnost mogu uspješno integrirati još jedan kvalitetni sloj i oplemeniti postojeću konglomeratnu povijesnu i umjetničku vrijednost arhitektonske kompozicije zgrade.

S velikim obzirom i poštovanjem je intervenirao u unutrašnjost pojedinih povijesnih crkava: kapela u Lijevevim Štefankima (1981.), crkva Sv. Kvirina u Krku (1985.), crkva Sv. Petra u Supetarskoj Dragi na Rabu (1988.), kapelica M. B. Lurdske (1985.), franjevačka crkva (1986.) i samostan (1997.) u Portu na Krku, crkva u Poljicama na Krku (1986.), franjevačka crkva u Makarskoj (1989.), crkva u Tučepima (1996.), franjevačka crkva u Grudama (2004.–2005.).

Premerlovi izvedeni projekti oltara u crkvama bogatim starosnim i povijesnim vrijednostima su sofisticirana i kreativna djela koja su uvjerljivo dokazala dvije činjenice. Prvo, nužan je umjetnički talent koji je oplemenjen sofisticiranom teorijskom misli. Drugo, nedvosmisleno je razotkrivena bezidejnost i etička promašenoš "znanstvene rekonstrukcije" koja je široko rasprostranjena u zemljama srednje Europe u posljednja dva desetljeća 20. stoljeća.

On je jedan od rijetkih hrvatskih arhitekata koji je u arhitektonskoj kompoziciji novih crkava uspio kreativno uskladiti oblikovni izraz kasnog modernizma i simboličku prepoznatljivost crkava te stvoriti unutrašnje prostore koji omogućuju kontemplaciju: crkva sv. Antuna kod Krašića (1967.), crkva i pastoralni centar sv. Pavla Apostola u Retkovcu u Zagrebu (1990.–1998.), crkva sv. Križa u Hižakovcu kraj Gornje Stubice (2004.),

crkva i pastoralni centar sv. Benedikta u Mičevcu kraj Zagreba (2001.–2005.), crkva Majke Božje Lurdske u Čulincu u Zagrebu (2002.–2005.). Nedvosmisleno je dokazao da unutrašnji prostori suvremenih crkava ne moraju izgledati kao kino dvorane, tvorničke hale, kazališne dvorane, dnevni boravci, sportske dvorane...

U razdoblju od 1972. do 1980. godine bio je profesor u Građevinske škole u Zagrebu. Najbolji svjedok Premerlove snažne profesorske karizme je njegov bivši đak, inženjer Lino Fučić, projektant armirano-betonske nosive konstrukcije, koji je nakon dvadeset godina od završetka srednje škole inzistirao da se arhitekt Premerl imenuje za savjetnika za arhitekturu profesora dr. sc. Ivica Kostovića tijekom projektiranja i izgradnje Hrvatskog instituta za istraživanje mozga u Zagrebu. U Leksikografskom zavodu "Miroslav Krleža" bio je urednik za likovne umjetnosti i arhitekturu u brojnim enciklopedijskim i leksikonskim izdanjima u razdoblju od 1980. do 2004. godine. Od 1970. do 1977. arhitekt Premerl bio je član uredništva cijenjena stručnog časopisa *Arhitektura* a samostalno je uredio nekoliko brojeva. U dva navrata, od 1981. do 1982. i 1987. do 1990., bio je glavni urednik ugledna i neprežaljena časopisa *Čovjek i prostor* kojeg je u drugom mandatu pretvorio u središte krajnje različitih razmišljanja u suvremenoj arhitekturi. U uredništvu znanstvenog časopisa *Prostor* od 1998. do 2018. on je strpljivo i detaljno recenzirao brojne objavljene znanstvene radove, ali je uvijek tolerantno razmišljao o osnovnoj ideji u tekstu, bez cjepidlačenja koje je toliko omiljeno u znanstvenoj zajednici.

Dr. sc. Tomislav Premerl je zahvaljujući iznimnoj toleranciji i komunikacijskom talentu napravio izuzetan doprinos u sistematiziranom prijenosu znanstvenih spoznaja kao inspirativni mentor doktorskih disertacija na postdiplomskim studijima na Filozofskom fakultetu u Zadru, Arhitektonskom fakultetu i Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog

fakulteta u Zagrebu. Posebno se ističu dvije doktorske disertacije koje je mentorirao. Zorana Sokol Gojnik je na osnovu disertacije (2010.) objavila izvrsnu knjigu *Sakralna arhitektura Zagreba u 20. stoljeću – Katoličke liturgijske građevine* (Zagreb, 2017.) a Martina Pavković (djevojački Strugar) je obranila impresivnu disertaciju *Arhitekt Vjekoslav Bastl* (Zadar, 2017.) kojom su komplementirana istraživanja arhitektonskih opusa Kovačića i Ehrlicha.

Kad se sadašnje generacije arhitekata suoče s Premerlovim arhitektonskim opusom nastupa posvemašnja zbunjenost pred osnovnom teorijskom postavkom da kreativno mišljenje nužno prethodi projektantskom procesu. Razloga je nekoliko. Prvi razlog je njihovo neobuzdano zadovoljstvo u neprekidnom recikliranju arhitektonskih formi kasnog modernizma. Drugi razlog je impulzivni nagon za bespogovornim utapanjem individualnog u kolektivno profesionalno mišljenje. Treći razlog, nepokolebljivo povjerenje u

profesionalni aksiom da digitalni (internetski) poticaji i investitorovi profitabilni interesi prethode projektiranju.

Možda bi dolazak novih generacija, zbog blagotvorna utjecaja vremenske udaljenosti, mogao pomoći u prepoznavanju tri činjenice. Prva, diplomirani inženjer arhitekture, povjesničar, enciklopedičar, teoretičar, aktivni skijaš (postoji video iz 2016.), konzervator, doktor znanosti, redoviti profesor, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju Tomislav Premerl je stvorio profesionalno djelo monumentalna značenja koje pripada u malobrojni panteon arhitekture modernizma u Hrvatskoj. Druga, njegovo sveobuhvatno arhitektonsko djelo je postalo jedan od intelektualnih vrhunaca arhitekture modernizma u Hrvatskoj prema kojem se svaka nadolazeća generacija arhitekata, teoretičara i povjesničara arhitekture nužno mora vrijednosno odrediti. Treća i najvažnija činjenica, bio je čestit i plemenit čovjek. ×